28/02/2021

Επαναστατικές κινήσεις στη Μακεδονία του 1821

/ Ελλάδα 1821 - 2021

Λιγότερο γνωστές πτυχές της επανάστασης στη Μακεδονία που δεν ευδοκίμησαν αλλά προσέφεραν σε διάφορες κατευθύνσεις στον αγώνα του ελληνισμού παρουσιάζει στο Αθηναϊκό/Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων ο καθηγητής της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) Ιάκωβος Μιχαηλίδης, με αφορμή τη συμπλήρωση διακοσίων χρόνων από την επανάσταση του 1821.

«Η σημασία της επανάστασης στη Μακεδονία δεν έχει προβληθεί στο βαθμό της αξίας της», σημειώνει, υπογραμμίζοντας ότι μπορεί οι κινήσεις αυτές να ήταν ασυντόνιστες και να πνίγηκαν στο αίμα, ωστόσο εγκλώβισαν για ενάμιση χρόνο στη Μακεδονία τα οθωμανικά στρατεύματα, που θα μπορούσαν να είχαν μεταβεί στο Μοριά και να είχαν καταπνίξει την επανάσταση.

«Με τον τρόπο αυτό δόθηκε ο χρόνος στους άλλους Έλληνες τα δύο πρώτα χρόνια του αγώνα να πετύχουν μεγάλες νίκες και να κάνουν γνωστή την επανάσταση σε όλο τον κόσμο», σχολιάζει. Δεν παραλείπει, άλλωστε, να επισημάνει το γεγονός ότι οι κινήσεις αυτές και η ταυτόχρονη εκδήλωσή τους σε όλο τον υπόδουλο ελληνισμό έδειξαν με τον πιο σαφή τρόπο την ενότητά του.

Επιπλέον, μετά την καταστολή της επανάστασης στη Μακεδονία, πολλοί Μακεδόνες οπλαρχηγοί και πρόσφυγες κατέβηκαν στη νότια Ελλάδα, πολέμησαν εκεί, δημιούργησαν ένα μακεδονικό λόμπι στην Αθήνα και προετοίμασαν το έδαφος ώστε έναν αιώνα μετά, με τους Βαλκανικούς πολέμους, να ενσωματωθεί και η Μακεδονία στο ελεύθερο ελληνικό κράτος.

Επαναστατικές κινήσεις στη Χαλκιδική, τη Νάουσα, τη Δυτική Μακεδονία και τον Όλυμπο

Πιο συγκεκριμένα, ο κ. Μιχαηλίδης αναφέρει ότι οι επαναστατικές κινήσεις στη Μακεδονία ξεκίνησαν από τη Χαλκιδική και το Άγιον Όρος με τον Εμμανουήλ Παππά και τον καπετάν Χάψα και έφτασαν ως τις παρυφές της Θεσσαλονίκης, στα Βασιλικά.

Σε ό,τι αφορά τη Θεσσαλονίκη, διευκρινίζει ότι καθώς ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή πόλη της οθωμανικής αυτοκρατορίας, είχε στρατεύματα και διοικητικές αρχές, με συνέπεια οι Τούρκοι να συλλαμβάνουν ηγετικά στελέχη της ελληνικής κοινότητας και προκρίτους και να τους εκτελούν, αποτρέποντας την επανάσταση.

Από την άλλη πλευρά, χαρακτηρίζει τρομερό γεγονός το μαρτυρικό ολοκαύτωμα της Νάουσας, από τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Απρίλιο του 1822 και επισημαίνει ότι είναι αντίστοιχο με τη σφαγή στη Χίο ή τα Ψαρά ή και με την έξοδο του Μεσολογγίου. Εκεί πρωταγωνίστησαν ο Γέρο-Καρατάσος, ο Αγγελής Γάτσος, ο Λογοθέτης Ζαφειράκης και ο Νικόλαος Κασομούλης.

Παράληλλα εκδηλώθηκαν μικροεξεγέρσεις στη Δυτική Μακεδονία, κυρίως από τη μεριά του Βερμίου, ενώ ρόλο στην περιοχή διαδραμάτισε ο Γεώργιος Λασσάνης από την Κοζάνη, ο οποίος υπήρξε υπασπιστής του Αλέξανδρου Υψηλάντη στη Φιλική Εταιρεία. Σε ό,τι αφορά την περιοχή του Ολύμπου και το Λιτόχωρο, κατέφτασε εκεί κάποια στιγμή κάποια μικρή βοήθεια από την υπόλοιπη Ελλάδα και μερικοί Φιλέλληνες, όπως ο Γρηγόριος Σάλας, ωστόσο οι κινήσεις αυτές διαλύθηκαν πολύ γρήγορα.

Γιατί οι κινήσεις αυτές δεν είχαν αποτέλεσμα

Επιχειρώντας μια ερμηνεία για το ότι οι κινήσεις αυτές δεν είχαν αποτέλεσμα, ο καθηγητής της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας του ΑΠΘ αναφέρει αρχικά στο ΑΠΕ-ΜΠΕ, ότι τα τελευταία 30 με 40 χρόνια πριν από την επανάσταση είχε αρχίσει να διαμορφώνεται ένα νέο επαναστατικό περιβάλλον σε όλο τον ελληνικό κόσμο που ήταν διάσπαρτος σε όλη την Ευρώπη. Ελληνικές παροικίες στη διασπορά διατηρούσαν τις ιδέες της ορθόδοξης κοινότητας και της πολιτισμικής υπεροχής του Ελληνισμού, ενώ έγιναν φορείς επαναστατικών ιδεών μέσω του κινήματος του Διαφωτισμού. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το επαναστατικό υπόβαθρο του Ρήγα Βελεστινλή και την παρουσία πολλών Μακεδόνων, λόγω του εμπορίου στις παροικίες του εξωτερικού, ήταν το έδαφος για τα σχέδια που εκπονήθηκαν από τη Φιλική Εταιρεία και τον Αλέξανδρο Υψηλάντη που ανέλαβε την αρχηγία της.

Ωστόσο, ο κ. Μιχαηλίδης αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι ενώ το πρώτο σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας προέβλεπε την εκδήλωση επαναστατικών εστιών σε διάφορες περιοχές του υπόδουλου Ελληνισμού, στη συνέχεια διαφοροποιήθηκε και έγινε πιο ριζοσπαστικό, ενώ αργότερα κανένα από τα δύο σχέδια δεν εφαρμόστηκαν και ο ίδιος ο Υψηλάντης δεν κατάφερε να μεταβεί στη νότια Ελλάδα, όπως σχεδίαζε. Τελικά η επανάσταση στη Μακεδονία δεν έγινε συντονισμένα και οι κινήσεις που εκδηλώθηκαν πνίγηκαν στο αίμα.

Θα ήταν διαφορετικά τα πράγματα αν είχαν εξεγερθεί όλοι οι Έλληνες μαζί;

Στο ερώτημα αν τα πράγματα θα μπορούσαν να είναι διαφορετικά σε περίπτωση που είχαν εξεγερθεί όλοι οι Έλληνες μαζί, ο κ. Μιχαηλιδης απαντά ότι «στην ιστορία δεν μπορούν να γίνονται προβλέψεις». Ωστόσο, σχολιάζει με νόημα: «σίγουρα μια εκτεταμένη επανάσταση μπορεί να πυροδοτούσε γενίκευση της επανάστασης βόρεια στη Σερβία γιατί τα στελέχη της Φιλικής Εταιρείας τους Σέρβους τους θεωρούσαν πάρα πολύ κρίσιμους για την επιτυχία των σχεδίων της. Αν η επανάσταση στη Μακεδονία ξεκινούσε ταυτόχρονα και είχε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα ίσως να ωθούσε τους Σέρβους να πάρουν και αυτοί τα όπλα. Θα μπορούσε να υπάρξει ενδεχομένως γενικευμένη επανάσταση στο κέντρο της βαλκανικής χερσονήσου. Άλλωστε, αυτό ήθελε και η Φιλική Εταιρεία, να προκαλέσει επανάσταση σε όλη τη Βαλκανική».

Π. Γιούλτση – ΑΠΕ – ΜΠΕ